

The Chronicle of Phra Nang Chamaridewi of Amphoe Li

Translated from the original Standard Thai by Hilary Disch

Introduction

The following translation of the tale of Phra Nang Chamaridewi tells the history of Li, a district (amphoe/อำเภอ) and small town by the same name in southern Lamphun province. The story celebrates the legacy of Chamari, the woman who led her people away from a war with the Han Chinese people, and eventually founded Li and the flourishing Theravada Buddhist culture that still exists there to this day. The story can be found in its original Thai language on the four-sided wall surrounding the chedi of Wat Phrathat Duang Diao, located just outside the town. There are ninety-one paintings in total and one to three sentences of text below each painting. The abbot of the temple, Phra Atikan Piyawat Titsilo, has stated that he personally undertook interviews with many of the elderly people in Li in order to piece together the legend of Chamari. He did this, he said, in an attempt to preserve the local history of Li that is largely unknown in northern Thailand, and certainly overshadowed in academic scholarship by that of its neighbor to the north, the city of Lamphun.¹

As I have discussed at length elsewhere (see Disch 2012), Chamari is not synonymous with the ubiquitous chronicle of Lamphun's Queen Chamadewi. The abbot and several other people from Li have stated that Chamari was actually the first incarnation of Chamadewi, a dimension of her story that is not discussed in the paintings or the corresponding text, nor in Chamadewi's chronicle (Swearer and Sommai 1998). The abbot has stated that Phra Nang Chamari was a good example of Buddhist piety and leadership, but also that she was a "*sao kae*," or an older, unmarried woman. She had accrued merit and prestige as Chamari, and therefore was reborn as a queen again but "*ying yai kwa kao*" or "greater than before," as Queen Chamadewi of the ancient kingdom of Hariphunchai.² Other residents in the town of Li have expressed the opinion that the two queens were different people altogether.

While much research remains to be done to determine approximately how old and well-known this legend is, it is certain that Chamari's story will contribute to the increasing body of work that supports arguments for women's autonomy within Thai Buddhism. Chamari deviates from some of the standard ways in which

¹ Personal communication with Phra Atikan Piyawat Titsilo, May 11, 2013

² Ibid.

women find power in Buddhism in that she amasses her status neither through motherhood nor through marriage and assuming the role of the “complement” to a great Buddhist king (Strong 2003). She led her people away from a war into peace, founded a kingdom, built up a prosperous local economy, and encouraged and supported the continuation of Buddhist construction and tradition. With the status of women in religion in constant debate in both academic circles and the popular media, this story makes a striking visual and textual addition to the discourse.

This text could also prove useful for those interested in perceptions of local history in northern Thailand. The story contributes not only to the local history of Li but also to the history of the larger territories of Sipsongpanna and Yonok, as seen in some of the earlier paintings of this series. When possible, I have provided geographical and historical information on some of the places that Chamari and her retinue encountered in the story on their long journey south from Luang Phrabang.

I have used the Royal Thai General System of Transcription to transcribe Thai names and titles using the Latin alphabet. The text, written primarily in Standard Thai, fluctuates aesthetically, at times moving from semi-formal language to informal and colloquial language. I have tried to maintain the author’s original style where possible, although I have made some stylistic changes to allow the text to flow more eloquently in English. The use of royal titles is pervasive throughout the text. The title “Phra Nang Chao” refers to Chamari’s royal status as a princess, and later, a queen, and at times she is referred to simply as “Phra Nang” in the original Thai. Phra Nang Chamari is alternately called “Chamaridewi,” which we can assume to be a more formal version of her name.

I would like to thank the abbot of Wat Duang Diao for granting me permission to translate and publish the following chronicle, as well as the artist Chang Kasem Phongsri for sharing his knowledge of northern Thai history and supporting this ongoing project in good faith.

Translation

1. เมื่อ 1600 ปีก่อนพวกจีนฮ่อ(ฮั่น)ได้แผ่อาณาเขตมาถึงโยนกซึ่งเป็นเผ่าไทในสมัยนั้นชาวโยนกถูกตีเมืองแตกพวกทหารถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมากพวกที่รอดก็ถูกจับไปเป็นทาส

Sixteen hundred years ago, the Han Chinese, or “Chin Ho”, migrated south to the land of the Yonok, which was a Tai tribe at that time. The Han destroyed the Yonok people’s city, and many, many soldiers were killed. Those who survived were caught and enslaved.³

³ Yonok was the earliest Tai region “of more than local extent,” and was concentrated in what is now Chiang Saen in the far north of Thailand (Wyatt 2003: 31). The time frame offered in the Chamari temple paintings is inaccurate according to the work of some historians of Thailand and Laos, such as David Wyatt and Martin Stuart-Fox, who state that the kingdom of Yonok came into being well after the 5th century A.D. Wyatt states that Yonok dates to sometime after the 7th

Panel 2: migration of the Yonok people (all photos of Wat Duang Diao by Katherine Bowie)

2. ชาวโยนกผู้รักอิสระรักความเป็นไทไม่ยอมรับใช้ชนเผ่าจีนฮ่อ(ฮั่น) จึงได้อพยพ ผู้คนที่รักอิสระถอยลงใต้ตามลำดั่งและชาวโยนกก็มีเจ้าคำภีระเป็นผู้นำ

The Yonok people loved independence. They did not accept subjugation under the Han tribe, and so they migrated. The Yonok people withdrew south in stages under the leadership of Chao Khamphira.⁴

3. เจ้าคำภีระทรงพักไพร่พลที่เมืองสิบสองปันนาได้สร้างบ้านเรือนขึ้นบริเวณริมแม่น้ำพวกเขาหารได้แบ่งหน้าที่กันหุงหาอาหารและฝึกซ้อมการใช้อาวุธให้ชำนาญ

Chao Khamphira and his army rested in Sipsongpanna,⁵ and built houses near the river. The soldiers shared their duties among themselves, cooking food and developing expertise with weapons.⁶

century A.D. (Wyatt 2003: 25), while Stuart-Fox says that Yonok rose no earlier than the 11th century (Stuart-Fox 1998: 31). The time frame becomes still more questionable later in the story when the leader of Sukhothai attacks Mueang Li. The kingdom known as Sukhothai did not exist until much later; a Khmer governor ruled the area that came to be known as Sukhothai until 1238, when two Tai chiefs defeated him (Simms 1999: 20).

⁴ The term “Chao” (เจ้า) is often used in reference to a person of authority, such as a royal figure, an owner or a proprietor. In this story, we might assume that “Chao Khamphira” translates approximately to “King” or “Lord Khamphira.”

⁵ Sipsongpanna was a Thai Lue kingdom established as a state at the end of the 12th century. It became a vassal state of China towards the end of the 14th century, and paid tribute to the rulers of Burma from the 16th to the 19th century (Cohen 1998: 59). Sipsongpanna (Xishuangbanna in Chinese) was in existence until 1950 and the onset of rule by the Chinese Communist Party. It is currently an autonomous prefecture in the southern Chinese province of Yunnan (Kato 1997: 1).

⁶ In the paintings, the Yonok men are depicted as having a variety of tattoos on their legs, chests,

4. เจ้าคำภีระทรงโปรดให้สร้างเมืองหลวงพระบางและทรงโปรดให้สร้างวัดวาอารามขึ้นในบริเวณที่เหมาะสมพวกทหารได้ช่วยกันก่อสร้างเมืองและวัดจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

Chao Khamphira ordered the construction of Luang Phrabang and also built many temples. The soldiers worked together to build the city and temples, achieving notable success.⁷

5. เจ้าคำภีระมีลูกสาวแสนงามชื่อพระนางเจ้าจามรีเทวี ชอบทรงม้าเป็นพิเศษมีองครักษ์และมหาดเล็กคนสนิทชื่อเจ้าพันมหาดคอยติดตามไปอย่างใกล้ชิดไม่ว่าจะไปทางไหน

Chao Khamphira had a beautiful daughter named Phra Nang Chao Chamaridewi. She was very fond of horseback riding. A man named Chao Phan Mahat was her attendant and royal page. He followed her closely everywhere they went.

6. เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองที่เจริญมาก พวกจีนฮ่อรู้ว่าเมืองนี้เจริญ ก็ได้ยกกองทัพมาตี ในที่สุดเมืองนี้ก็ถูกตีแตกจนได้

The city of Luang Phrabang flourished. The Han, who had become aware of the city's prosperity, raised an army and attacked. In the end, the city fell.

7. เจ้าคำภีระเจ้าเมืองหลวงพระบางจึงให้ธิดาจามรีพาบริวารและนำของมีค่าเป็นทองคำและทหารเอกอีกจำนวนหนึ่งไปด้วย

Chao Khamphira, the Lord of Luang Phrabang, had his daughter Chamari lead the retainers and soldiers out of the city and take along any valuable materials, such as gold.

8. ชาวเมืองบริวารที่อยู่นอกเมืองก็ขอติดตามพระนางจามรีและมีทหารคนสนิทชื่อเจ้าพันมหาดตามอารักขา พระนางจามรีได้พาบริวารชายหญิงถึงเชียงตุง, รุง

The subjects who lived in the countryside outside the city asked to accompany Phra Nang Chamari and the trusted soldier Chao Phan Mahat as they led the retainers, both men and women, to Chiang Tung, also known as Chiang Rung.⁸

and backs. Anthony Reid has stated that in 16th century Burma and 17th century Siam the “trouser” tattoo, which covered the hips and legs, seemed to be characteristic of the upper classes. Slaves and state bondsmen were also legally required to have specific types of tattoos (Reid 1988: 78). In addition to classifying social rank, tattoos also served as a form of magical protection against injury, illness, and attack (Bowie 2011: 131).

⁷ According to Martin Stuart-Fox, the “early formation of a principality in the region of Luang Phrabang is shrouded in myth” (1998: 19). However, in all the origin myths of the Lao, Khun Borom was the first Lao ruler, and his son Khun Lo founded Xiang Dong, which was renamed Luang Phrabang in the latter half of the 16th century (Stuart-Fox 1998: 25, 79).

⁸ Chiang Rung is currently a district (อำเภอ) in the northern Thai province of Chiang Rai. Additionally, beginning in the second half of the 16th century, a different city named Chiang Rung (also known as Cheng Hung) was the name of the capital of the kingdom of Sipsongpanna (Kato 1997: 1). It is puzzling as to why the painter wrote “Rung” and “Tung” next to each other as though they are different names for the same place because they are in fact separate locations. Chiang Tung, or “Kengtung,” was another major center of the Sipsongpanna kingdom located in what is now the Shan State of Burma (Kyaw 1985: 237). According to Aye Kyaw, Kengtung was “situated

Panel 11: arriving at Doi Phiang Dao

9. ณ เมืองจำปี(เมืองฝาง)หรือเมืองคามีระนคร ระหว่างทาง เจ้าแม่จามรีได้พบช้างในป่าจึงคล้องช้างมาหนึ่งเชือกตั้งชื่อว่าพลายสุวรรณมงคล

In Mueang Champi (Mueang Fang), also known as Mueang Khamiranakhon, they met an elephant in the forest. They caught the elephant with a rope, and thereafter his name was Phlai Suwan Mongkhon (Auspicious Gold).

10. เจ้าพนมมหาตหารคนสนิทได้เป็นหัตถจารย์(ควาญช้าง) ได้นำขบวนออกจากเมืองคามีระนคร(หรืออำเภอฝางในปัจจุบัน)พระนางได้ตั้งสัจจะ...

Chao Pan Mahat became a mahout (an elephant trainer) and led the people from Mueang Khamiranakhon (or present-day Amphoe Fang).⁹ Phra Nang Chamari made a pledge to the spirits...

11. ...อธิฐานว่าขอให้ไปโดยสวัสดิภาพ ขอให้พญาช้างมงคลนี้นำทางไปตลอดฝั่ง ในที่สุดก็มาถึงดอยเพียงดาว(เขียงดาว) จึงได้พักพลบวิวารที่บ้านแมนะ

...and prayed that they would travel safely. They asked Phaya Chang Mongkhon, the auspicious elephant, to lead them along the riverbank. They finally arrived at Doi Phiang Dao (present-day Chiang Dao) and rested in the Ban Mae Na area.

12. ได้หนีล่องมาจนลุ่มาถึงดอยลูกหรือภูเขาสูงและใกล้แม่น้ำแม่ระมิงค์ พลายมงคลได้ไหลลื่นลง

on the Kengtung plains in between two great rivers - the Salween and the Mekong,” and was located about halfway between Chiang Rung and Chiang Mai. Hence Kengtung “was important strategically to both Burma and China as Chiang Mai was to both Burma and Thailand” (239).

⁹ Fang is a district in northeastern Chiang Mai province.

Panel 13: Crossing the river at Chom Thong

จากคอยลูกจึงมีนามว่าคอยหลอ เดียวนี้เป็นอำเภอจอมทองจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน

They fled until they reached Doi Luk, a tall mountain near the Mae Ra Ming River. Phaya Chang Mongkhon slipped down Doi Luk, so thereafter Doi Luk had the name Doi Lo (คอยหลอ or “Slippery Mountain”). Nowadays it is called Amphoe Chom Tong (อำเภอจอมทอง) in the present-day province of Chiang Mai.¹⁰

13. แล้วพากันข้ามไปอีกฟากหนึ่งได้เดินลัดเลาะตามฝั่งแม่น้ำไปทางทิศตะวันออกทั้งช้าง, ม้า และบริวารของพระนางจามรีเดินทางกันไปเรื่อยๆด้วยความอดทน

Then they crossed to the other side of the river and moved eastward, following the riverbank. The elephant, horses and retainers of Phra Nang Chamari walked swiftly and steadfastly.

14. ผู้หญิงที่หาบสัมภาระขึ้นคอยยาวต่างก็อดอ้อนระโหยโรยแรงบางคนถึงกับหายใจทางปากเสียงดังหุหุคคอยยาวลูกนั้นต่อมาจึงมีชื่อว่าคอยอึคคยแต่นั้นมา

The women, who were all carrying various provisions up Doi Yao, became exhausted and fatigued. They breathed heavily. Doi Yao Luk was later named Doi I-ui (คอยอึคคย).

15. เนื่องจากการเดินทางมาเป็นระยะทางไกลจึงทำให้เครื่องทรงข้างเกิดชำรุด พระนางทรงหยุดพัก

¹⁰ Wat Chom Tong, a temple dating from the 15th century, is one of twelve temples deemed a holy pilgrimage site in the Yuan tradition of Theravada Buddhism. These centers are linked with the year of the “twelve-year” or “animal cycle” in which one is born, and they are all said to contain a relic of the Buddha. In most cases it is thought that King Asoka sent couriers to bring the relics to each of these temples. Wat Phra That Hariphunchai in modern-day Lamphun is also one of the twelve sites. For more information on pilgrimage in northern Thailand, see Keyes (1975).

ปลดลงซ่อมแซมที่ตรงนี้ต่อมาเรียกบ้านแม่แสม

Due to so much travel and wear, the elephant carriage broke and they stopped to rest and repair it. This place was later called Ban Mae Saem (บ้านแม่แสม).¹¹

16. เมื่อซ่อมเสร็จได้เดินทางต่อ และมาถึงยังที่แห่งหนึ่งเจ้าพันทายกจะพักข้างบางพอกดหัวช้าง แต่ช้างไม่ยอมนอนหัวลง ต่อมาที่ตรงนั้นเรียกว่า “ทุ่งหัวช้าง”

When they finished the repairs, they continued traveling. After some time, Chao Phan wanted to rest the elephant's head, but the elephant did not allow his head to go down. Later, that place was called Thung Hua Chang (ทุ่งหัวช้าง or “Elephant Head Field”).¹²

17. และแล้วก็มาถึงที่แห่งหนึ่ง พลายมงคลได้หยุดเดิน ความงุขจึงสั่งให้น้อมหัวลงตรงบริเวณนั้น ต่อมาชื่อเรียกใหม่ว่าแม่ปลง ปัจจุบันเรียกบ้านปวง

Suddenly, Plai Mongkhon stopped walking. The mahout ordered the elephant to bow his head, and later this place was called Mae Plong. Nowadays it's called Ban Puong.¹³

18. พระนางจามรีจึงหยุดพักบริเวณนั้นเป็นเวลาหลายเดือนจึงทำให้เจ้าพันทซึ่งเป็นทหารคนสนิทที่รักในการล่าสัตว์พักที่ไหนก็จะออกล่าสัตว์ทุกครั้ง

Phra Nang Chamari stopped in that area for many months. Chao Phan, the soldier, began to love hunting animals; wherever they camped, he would go out hunting.

19. วันนั้นก็เป็นหนึ่งวัน ที่เจ้าพันทได้ออกล่าสัตว์ตามปกติแต่ครั้งนี้เจ้าพันทไปล่าสัตว์คนเดียวขณะที่เดินอยู่ตามองหาเหยื่อ พลันก็ตองสะดุ้งเจ็บที่ขากมดูจึงรู้ว่าถูกงูเห่ากัด

One day, Chao Phan went out to hunt as usual, but this time he went alone. He became distracted as he was walking and, all at once, he felt a sudden pain in his leg. He bent over to look and realized that he had been bitten by a cobra.

20. เมื่อถึงเวลาอาหารพระนางจามรีได้ถามหาเจ้าพันทเพื่อให้มากินข้าวเพราะเลยเวลามากินแล้วจึงให้คนออกตามหาบริเวณที่เคยไป และแล้วคนทั้งสองก็รับคำสั่งออกไปหาเจ้าพันททันที

When it was time for the community's meal, Phra Nang Chamari asked her retainers to find Chao Phan and tell him to come and eat because it was already late. She then ordered two people to go out and look in the direction Chao Phan had gone.

21. แล้วคนทั้งสองก็ตามหาเจ้าพันทจนเจอ จึงได้รู้ว่าเจ้าพันทนั้นถูกงูเห่ากัดเข้าที่ขาและเป็นงูเห่า ชะด้วย

¹¹ Ban Mae Saem is currently the name of a village and a school in Tung Hua Chang district in the province of Lamphun.

¹² Tung Hua Chang is presently a district in Lamphun province that borders the northeast side of Li district.

¹³ “Plong” (ปลง) means “agreement” or “realization”, and “Puong” (ปวง) means “group.” Ban Puong is a village in Tung Hua Chang.

เราจะช่วยเจ้าพันอย่างไรดี

Both of them searched for Chao Phan until they found him. They immediately realized that Chao Phan had been bitten in the leg by a cobra, and tried desperately to help him.

22. ดังนั้นคนทั้งสองจึงช่วยกันหามเข้าปึกรีบมุ่งกลับที่พักทันทีขณะที่เข้ามาถึงเขตที่พัก เหล่าบริวารเห็นเจ้าพันจึงรีบวิ่งมาช่วย

The two helped each other carry Chao Phan hastily back to their camp. As soon as they arrived, the community members saw Chao Phan and hurried to help him.

23. เมื่อถึงที่พัก พระนางจามรีจึงรีบให้หมอบดยาใส่แผลที่ถูกกัด บางคนขอให้เทพยดาอารักษ์ช่วย แต่เจ้าพันก็หารู้สึกตัว ต่อมาเจ้าพันทวารคนสนิทก็สิ้นใจตาย ยิ่งความโศกเศร้าแก่พระนางจามรีกับข้าบริวารยิ่งนัก

Phra Nang Chamari immediately asked a doctor to grind medicine and apply it to Chao Phan's wound. The people asked the guardian spirit of the area to help Chao Phan regain consciousness, but in the end, Chao Phan took his last breath and passed away. An intense, dark sadness enveloped Phra Nang Chamari and the people of the community.

24. เมื่อเจ้าพันตายไปแล้ว พระนางจามรีก็นั่งคิดอยู่คนเดียวว่าไม่รู้ไปยังทิศไหนดีแล้วพระนางก็คิดได้

After Chao Phan passed away, Phra Nang Chamari sat down alone to think. She did not know which direction to go. Sitting alone, she could think clearly.

25. เราจะให้ช้างนำทาง จึงให้บริวารประดับพวงคำ ให้กับช้างจนเสร็จสมบูรณ์ที่บ้านปวงคำช้างจึงได้ชื่อใหม่ว่า“ช้างพวงคำ”

After some time spent in quiet meditation, she decided that their elephant should lead the way. So, her retainers adorned the elephant's neck with a garland of gold. The elephant once again received a new name, “Chang Phuang Kham” (Elephant Golden Garland).

26. พระนางจึงตั้งสัตยาธิฐานพร้อมทั้งบริวารได้อนต่อเทพยดาอารักษ์ขอให้นำช้างไปสู่สถานที่ ๆ ควรที่จะตั้งบ้านตั้งเมืองแก่ลูกหลาน

Phra Nang and her retainers then presented an offering and beseeched the local spirit to show the elephant the way to a place where they could build a home; a city for their children and grandchildren.

27. ช้างพวงคำได้เดินล่องตามริมฝั่งแม่น้ำลี่ พวงมาถึงดอยลูกหนึ่งได้กลับคืนหลังโดยไม่รู้สาเหตุ ตรงนั้นได้เรียกชื่อว่า “ดอยช้างคืน”

Chang Phuang Kham walked down the bank and followed the shoreline of the River Li. Phuang arrived at a mountain and decided to go over it. From then on the

mountain was called “Doi Chang Khuen.”

28. ขณะที่ช้างพวงคำเดินลัดเลาะมาถึงที่แห่งหนึ่ง ช้างพวงคำสะดุ้งหยุดและตกใจถึงกับวิ่งหรือหกเหมือนเห็นอะไรบางอย่างที่ตรงนั้นจึงมีชื่อว่าบ้านโป่งหลอกติดบ้านป่าหอกทุกวันนี้

Later, Chang Phuang Kham suddenly stopped and acted surprised. He turned on end and began to run, as if frightened. That place was later called Ban Pong Lok (บ้านโป่งหลอก, the “Frightening Forest”).¹⁴ It borders Ban Pa Hok today.

29. ขณะที่ช้างตกใจวิ่งออกจากตรงนั้นอย่างรวดเร็วไปได้ไม่ไกลนักพวงคำได้หลุดออกจากคอช้างตกบริเวณนั้น ต่อมาจึงเรียกที่ตรงนั้นว่าบ้านพวงคำ

The elephant ran quickly but he did not go very far. The garland fell off of the elephant’s neck and was later found by Chamari’s retainers. From then on the area was called Ban Phuang Kham.¹⁵

30. พระนางจามรีเห็นช้างตกใจวิ่งหนี จึงสั่งให้บริวารไปสกัดหน้าช้างที่สับสนพวกบริวารได้ลัดเลาะเข้าป่าเพื่อไปดักที่สับสน เมื่อเจอช้างแต่ก็จับไม่ได้

Phra Nang Chamari noticed that the elephant looked surprised; it was running as though something was chasing it. She told her retainers to run ahead and intercept the elephant’s path. The elephant ran into them, as they had taken a shortcut to enter the forest and trap him. Even though they had found the elephant, they could not catch it.

31. เมื่อช้างถูกสกัดได้หนีลัดเลาะขึ้นไปเรื่อยๆ จนสุดท้ายก็ได้ลงทางห้วยล่ายบริวารของพระนางก็พยายามติดตามไปทันช้างพวงคำและจับได้ที่บ้านออมตอ

The people had found the elephant, but he escaped using a shortcut, running quickly along a meandering creek. Chamari’s retainers tried to follow the elephant and finally caught him at Ban Om To.

32. พระนางได้จับช้างมาประดับตกแต่งพวงคำใหม่ แล้วพระนางและบริวารได้ตั้งสัตย์จะเป็นครั้งที่สามว่าหากมีบุญบารมีก็ขออำนาจเทพยดานำช้างหาที่ตั้งเมืองด้วยเกิด

Phra Nang adorned the elephant once again. Despite the fact that Phra Nang Chamari and her followers already possessed a great deal of merit and prestige, they swore allegiance to the gods and asked them for strength and for the elephant to found a city.

33. สิ้นคำอธิษฐานช้างได้เดินขึ้นจากห้วยแม่แตงะเดินผ่านป่ามาถึงยังห้วยแม่ไปและเดินข้ามห้วยแม่ไป ขึ้นดอยมานิดหนึ่งมาทางทิศตะวันตกของแม่น้ำลี้

At the conclusion of the prayers, the elephant walked up the riverbank and past

¹⁴ Ban Bong Lok is also a village close to Li city.

¹⁵ Ban Phuang Kham is located just outside of Li city, not far from Wat Duang Diao and Wat Ha Duang.

the forest and arrived at a brook. He crossed this brook to yet another one, and then he began to climb a mountain, going westward of the Li River.

34. ข้างยังเดินขึ้นดอยไปเรื่อยๆ ส่วนพระนางจามรีและขบวนบริวารได้ติดตามข้างไปห่างๆ ในที่สุดตะวันได้คล้อยต่ำสาดส่องแนวไม้ไผ่อยู่บนดอยยาวลูกนี้

The elephant walked up the mountain quickly, and Phra Nang Chamari and her retainers followed him for a long time. At the end of the day the sun passed beyond the horizon and illuminated the rows of bamboo that lined the top of Doi Yao Luk.

35. แล้วข้างก็เดินมาถึงบริเวณที่มีเนินดินตรงกลางสูงพอสมควร และเรียกชื่อว่าจอมปลวกใหญ่ ข้างบนมีหินขาวคล้ายไข่นก และมีพญานาคเฝ้าอยู่หนึ่งตัว

Then, the elephant came to a clearing that had an earthen hill in the middle. It was impressively tall, so they named it Chom Pluak Yai (the Large White Termite Mound). On top of the hill was a white stone that looked like a bird egg and a phayanak (พญานาค, Great Naga or serpent god) guarding the stone.¹⁶

36. พญาข้างก็ร้องเสียงดังกึกก้องทั่วบริเวณนั้น แล้วเดินรอบจอมปลวกสามรอบได้เองวงหักกิ่งไม้ที่มีดอกพัดวีจอมปลวก และเอางวงยกขึ้น-ลงทำความเคารพ

The elephant then trumpeted loudly; the noise resounded throughout the area. He walked around the termite mound three times, and broke off a tree branch to fan the naga, in accordance with respectful customs.

37. พระนางกับบริวารจึงหยุดพักบริเวณนั้น และในคืนนั้นเองพระนางได้ยินเสียงเอะอะของบริวาร จึงลุกออกมาดูก็เห็นลูกแก้วลอยขึ้นสองดวงกลางจอมปลวก

Phra Nang and her retainers then stopped and stayed in that area. That night she heard the startled cries of her followers, so she quickly arose and went outside to see what was happening. She saw a transparent sphere floating in midair, illuminating the chief termite mound that was in the middle of the others.

38. รุ่งขึ้นวันใหม่พระนางจามรีทรงให้บริวารถางเผาบริเวณจอมปลวกโดยรอบให้สะอาด เพื่อเอาเป็นแกนใจกลางเมือง และทรงทำพิธีบวงสรวงเทพยดา

At dawn, Phra Nang Chamari had her retainers start a fire in the area around the great termite mound to clear the land before designating it as the center of the city. They also conducted a ceremony to make an offering to the local spirits and gods.

39. พระนางจามรีจึงสั่งให้บริวารนำพญาข้างไปเดินให้รอบๆบริเวณที่พญา-ข้างจะเดินไปแล้วทำแนวปักเขตเพื่อทำกำแพงเมืองโดยรอบ

¹⁶ For observations and analyses of the role of the naga in the lives of relics, see Strong 2004 as well as Disch 2012, 47-49.

Panel 42: Phra Nang Chamari names the temple

Phra Nang Chamari then ordered her followers to walk the elephant around the area so it could demarcate the boundary of the exterior city walls.

40. เมื่อกำหนดเขตเมืองได้แล้ว จึงบอกไพร่พลบริวารทั้งชาย-หญิงช่วยกันขุดคลองคูเมืองสองชั้น บริวารทั้งชาย-หญิงได้ช่วยกันอย่างเต็มกำลังเป็นเวลานาน

When the borders of the city were established, they told military troops and followers, both men and women, to help each other dig a ditch to make the city seem elevated. The followers worked together tirelessly for a long time.

41. เมื่อกำแพงเมืองเสร็จให้ช่วยกันรักษาไม้ไผ่ที่มีอยู่บ้างแล้ว และให้ช่วยกันปลูกต้นไม้เพิ่มให้รอบเมืองทำเป็นแนวกำแพงที่หนาทึบ มองจากด้านนอกจะมองไม่เห็น

Upon the completion of the city's exterior walls, everyone helped each other collect bamboo and grow bamboo trees around the city to make another opaque wall. It was impossible to see the city from outside the bamboo barrier.

42. หลังจากสร้างเมืองและวัดเสร็จ พระนางได้ตั้งชื่อวัดนี้ว่า "วัดพระธาตุดวงเดียว" จากนั้นจึงได้เรียกเมืองนี้ว่าเมืองลี่ หรือ "เมืองลับลี่" ปัจจุบันจึงเรียกเมืองนี้ว่า "เมืองลี่" มาตลอด

After the city and the temple were finished, Phra Nang named this temple "Wat Phra That Duang Diao" (วัดพระธาตุดวงเดียว, Temple of the Single Sphere). From then on this city was called "Li" or "Mueang Lab Li". Nowadays the city is called Mueang Li.

Panel 43: The farmers of Mueang Li

43. ต่อมาพวกเขาวบ้านก็อยู่กันอย่างมีความสุข มีการค้ากับต่างเมืองอยู่เป็นนิจส่วนชาวบ้านเมืองลี้ส่วนใหญ่ยึดอาชีพการทำนา ทำสวน จนถึงปัจจุบัน

All the villagers lived together happily. They had constant business with places outside the city. The majority of the villagers in Mueang Li worked as farmers and gardeners, and they continue working in these jobs until the present day.

44. คืนหนึ่ง...พระนางได้นิมิตว่า มีลูกแก้วลูกหนึ่งลอยออกจากจอมปลวกไปทางทิศตะวันออกของเวียงวัง และลอยไปมาห้าครั้ง จึงสร้างวัดขึ้นบริเวณเมือง และได้ชื่อวัดนี้ว่า...

One night, Phra Nang dreamed that a translucent sphere was floating from the Great Termite Mound to the area east of Wiang Wang. It floated back and forth five times. Therefore they built a temple in the city area and the name of the temple was...

45. ...วัดพระธาตุห้าดวง ตั้งชื่อวัดตามนิมิต พระนางได้ทรงเสด็จมาดูการสร้างวัด และทรงพูดคุยกับพระเณรเรื่องการสร้างวัดว่ามีอุปสรรคหรือเปล่า

...Wat Phra That Ha Duang (วัดพระธาตุห้าดวง, Temple of Five Spheres). It was named according to Chamari's auspicious dream. Phra Nang Chamari oversaw the temple's construction and spoke with the novices and monks about any obstacles they encountered during the building process.

46. ทรงสร้างเมือง วัดวาอารามเสร็จ ทำให้ประชาชนได้ทำบุญทำทานในพระพุทธศาสนา

ประชาชนจึงได้ทำการค้าขายภายในเมืองมีความสุขดี

When the temple complex was finished, the population made merit and brought alms to the monks, in accordance with Buddhist practices. The population of Li was able to conduct fruitful business in their city, and the people were very happy.

47. ต่อมาไม่นาน นอกเขตพระราชฐาน พระนางจามรีทรงสร้างวัดอีกหลายวัดด้วยกัน ที่คงทนถาวรมาถึงทุกวันนี้คือ วัดพระธาตุดวงเด็ย, วัดพระธาตุหาดวง

Not long afterwards, Phra Nang Chamari built many more temples outside the royal borders that endure until now, including Wat Phra That Duang Diao and Wat Phra That Ha Duang.

48. ช้างคู่บุญบารมีที่เป็นทั้งพาหนะนำทาง และพบที่สร้างเมืองแล้ว พญาช้างมงคลก็หมดอายุขัย ได้ตายหลังจากที่สร้างพระธาตุเสร็จ ก็ได้ทำการเผาศพพญาช้าง

The elephant was very meritorious; he was not simply a vehicle for transport, but also the guide who showed them the place to build their city. The auspicious elephant passed away after the temples were completed, and they built a funeral pyre for him.

49. จากนั้นนำกระดูกพญาช้างมงคลฝังและโรยรอบพระธาตุดวงเด็ย และอนุสาวรีย์พญาช้างก็ติดกับพระธาตุดวงเด็ย มาจนถึงปัจจุบันนี้

After the funeral, they took the elephant's bones and buried them in the earth around the chedi of Wat Phra That Duang Diao. At present, there is a monument to the elephant next to the stupa.

50. จากนั้นพระนางจามรีจึงได้ทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง และได้ทำการค้าขายกับเมืองแก่งสรอย โดยการล่องเรือตามแม่น้ำลี้สู่มแม่น้ำปิง และไปตามแม่น้ำปิงเรื่อย ๆ จนถึงเมืองแก่งสรอยซึ่งเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรือง

Phra Nang Chamari continued to care for her kingdom, which succeeded and flourished. People conducted business with Mueang Kang Soi by rafting on the Li River to the Ping River, and then following the Ping River to reach Mueang Kang Soi, which was a very developed city at the time.¹⁷

51. ซึ่งมีพระเจ้าข้อมือเหล็กและพระแม่เจ้าบัวตูมเป็นผู้ครองเมืองพ้อคำ เมืองต่างๆที่มาค้าขายได้นำผ้าและแก้วแหวนมากถวาย

Phra Chao Kho Mue Lek ("Lord Iron Wrist") and Phra Mae Chao Bua Tum were the rulers of Kang Soi. Traders from many lands came to buy and sell their products, and offered the king and queen valuable goods such as crystals and rings.

52. กาลเวลาก็กว้างเลยมาตามกฎแห่งอนิจจัง พระนางจามรีก็ได้สิ้นอายุยังไม่ถึงหกสิบปี ยิ่งความ

¹⁷ At present, there is a temple named Wat Phrathat Kang Soi in Samngao district of Tak province. According to a Thai tourism website, the ancient city of Mueang Soi still exists (Travel Thaiza. n.d.).

เศรำโคกแกเข้าบวิวารทั่วเมืองลี

Some time lapsed, and following the laws of impermanence, Phra Nang Chamari passed away before she was sixty years old. Attendants and retainers throughout the city of Li were very sad.

53. เมื่อครบกำหนดสวดแล้ว เหล่าอำมาตย์ใหญ่ ทหารมหาดเล็กและชาวบ้านร่วมกันถวายพระเพลิงแด่พระศพพระนางจามรีเทวี

When all of the chanting was finished, groups of high-ranking officials, royal pages, soldiers, and villagers congregated to offer a funeral pyre and ceremony for Phra Nang Chamari.

54. ลุมาถึงสมัย เจ้านั้วเมืองามปกครอง บ้านเมืองได้มีความเจริญรุ่งเรืองและการติดต่อค้าขายกับหัวเมืองต่างๆ จนรำลือทั่วสารทิศ

After Phra Nang Chamari's death, Chao Nio Mue Ngam ("Ruler with Attractive Fingers and Hands") governed. The land was prosperous and successful, and the people had business communication with the leaders of many different lands. Rumors of Li's success spread in all directions.

55. กิตติศัพท์ของเมืองลี ได้ไปเข้าหูพญาเมืองโตเมืองสุโขทัยยุคต้นๆ จึงได้เรียกอำมาตย์ มหาดเล็ก, โหรหลวงประชุมวางแผนที่จะโดยกทัพมาตีเมืองลี แล้วจึงให้โหรหลวงดูฤกษ์ยามเพื่อจะโดยกทัพเข้าตีเมืองลี

News of Li's prosperity and prestige soon reached the Lord of early Sukhothai. The Lord summoned his court officials, pages, and the royal astrologer to meet with him so they could plan to raise an army and conquer Li. He had the astrologers predict an auspicious time for when he should advance his army.

56. ครั้นแล้วพญาเมืองโตจึงยกทัพช้าง ม้า, ทหารเป็นทัพใหญ่ออกจากเมืองสุโขทัยมุ่งสู่เมืองลี เพื่ออยากจะได้เป็นเมืองขึ้นต่อไป จึงสั่งให้เร่งฝีเท้า

After that, the Lord of Sukhothai advanced an army of elephants, horses, and soldiers. Sukhothai's army was large, as they intended to fight Li and colonize it. The Lord ordered them to gallop quickly.

57. ไม่กี่วันก็มาถึงและพักทัพบริเวณเขตเมืองลีเพื่อพักเหนื่อย หลังจากพักแล้วก็วางแผนเข้าตีในวันต่อไป เมื่อเตรียมทัพพร้อมแล้วจึงโดยกทัพเข้าตีทันที

They arrived after only a few days of travel, and the army rested in an area near Li because they were exhausted. After they had rested, they planned to enter Li and conquer it. When they were prepared and all of the soldiers were ready, they advanced and attacked.

58. เมื่อเข้าตีได้ไม่นานนักได้สูญเสียทหารเป็นจำนวนมาก จึงได้สั่งให้ถอยทัพกลับที่พักก่อนเพื่อ

จะได้วางแผนกันใหม่ และได้สั่งให้ดูแลรักษาทหารบาดเจ็บ

It did not take long before Sukhothai's forces lost a large number of soldiers. The Lord ordered the forces to retreat and return to the place where they had rested earlier in order to re-strategize and look after the soldiers who were injured.

59. จากการที่เข้าตีไม่ได้ เพราะเมืองลิได้ปลูกต้นไม้เป็นกำแพงหนาแน่นไม่สามารถตีได้ จึงได้คิดกลยุทธ์ตอนกลางคืนให้เอาเงินติดธนูยิงไปให้ต้นไม้โดยรอบ

They could not enter Li because the bamboo trees had grown into a very dense exterior wall. They were not capable of defeating Li through direct attack, so they thought of a new strategy after they retreated. They would attach money to arrows and shoot them into the bamboo trees.

60. หลังจากที่เข้าตีเมืองลิไม่สำเร็จ กับต้องสูญเสียทหารจำนวนมาก พญาเมืองใต้สั่งให้กองทหารทั้งหมดกลับสู่เมืองสุโขทัย...เหนื่อยล้าไปตามๆกัน

Because the forces of Sukhothai had suffered crippling losses, the Lord of the Southern Land ordered all of his soldiers to retreat and return to Sukhothai. They were very exhausted and fatigued.

61. หลังจากนั้นไม่นานพญาเมืองใต้ได้ส่งทหารปลอมตัวเป็นชาวบ้านเมืองลิปะปนเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองนี้เป็นเวลานาน

It was not long before the Lord of the Southern Land ordered soldiers to disguise themselves as Li villagers. They planned to come and reside in Li for a long time.

62. หลังจากสงครามสงบลง เจ้าเมืองลิสั่งให้ทหารและชาวบ้านช่วยกันซ่อมแซมสิ่งของที่เสียหายจากสงคราม เช่นรั้วไม้ไผ่ประตู

After the war settled, the ruler of Li ordered soldiers and villagers to help each other repair things that had been damaged by the war, such as the bamboo hedge and the gate.

63. เนื่องจากรั้วหรือกำแพงเมืองเป็นไม้ไผ่มานานวันเกิดชำรุด, ไม้ไผ่แห้งพวกทหารและชาวบ้านช่วยกันตัดไม้ไผ่ลงมาเห็นลูกธนูติดอยู่และมีถุงเงิน

The bamboo wall had been left broken and unattended to for many days, and as a result the bamboo dried out. All the soldiers and villagers were helping to cut down the bamboo when they noticed the arrows caught in the bamboo and the small pouches of money attached to them.

64. ถุงทองติดมาด้วย จึงช่วยกันตัดต้นไม้เพื่อหวังเงิน-ทองที่ติดมากับธนูโดยไม่รู้กลอุบายของข้าศึก ทำให้เกิดการทะเลาะกันเพื่อเงินเท่านั้น ทำให้แตกความสามัคคี

Panel 64: cutting down the bamboo trees

They helped each other cut down the bamboo trees because they desired the gold. They did not know about the enemy's scheme, so fighting broke out over the money. This fighting shattered their unity.

65. สายลับที่เข้ามาสอดแนม ได้เข้าไปส่งข่าวให้เจ้าเมืองทางใต้ได้รับทราบก็หัวเราะชอบใจที่ ข้าศึกได้หลงกลอุบายที่ได้วางไว้สำเร็จ จึงสั่งให้ตระเตรียมทหาร

The spies who had sneaked in went to give news to the Lord of Sukhothai, who laughed when he received the news. He was pleased that the enemy was mentally weak and the scheme had proved successful. He then ordered the soldiers to prepare themselves for battle.

66. จากนั้นไม่นาน พญาเมืองใต้จึงได้ยกทัพออกจากเมืองใต้ มุ่งสู่เมืองลิ้นที่เพื่อโจมตีเมืองลิ้นให้ ได้ จึงเร่งเดินทางเมื่อเขาเขตของเมืองลิ้นแล้วได้หยุดทัพ

The Lord of the South quickly led his army to fight Li and conquer it at once. They traveled hurriedly and just before they entered the borders of Li, he stopped his troops.

67. เมื่อได้พักเหนื่อยจากการเดินทาง เจ้าเมืองศรีสัตนาลัย ได้สั่งให้ทหารออกเดิน. ทางบุกเข้า โจมตีเมืองลิ้นที่ ทหารเมืองลิ้นได้ออกมาต่อสู้อย่างสุดความสามารถ

They stopped to rest because they were tired from traveling. The ruler of

Mueang Si Satchanalai¹⁸ ordered the soldiers to invade and conquer Li at once. The soldiers of Li came out to face the intruders with all their might.

68. ทหารเมืองลี้ต้านกำลังทหารของศรีสัตนาลัยไม่ไหวจึงถอยเข้าประตูเมืองไป ดั่งนั้นเจ้าเมืองศรีสัตนาลัยจึงสั่งให้พลธนูยิงธนูไฟเข้าใส่หมู่บ้านเป็นการใหญ่เป็นการชมขวัญ

The soldiers of Li resisted but Si Satchanalai did not waver, so Li retreated behind the city gates. Consequently, the leader of Si Satchanalai ordered his archers to shoot a storm of flaming arrows into the village to terrorize them.

69. ชาวบ้านเมืองลี้ถูกโจมตีด้วยธนูไฟถูกบ้านเรือน ชาวบ้านช่วยกันดับไฟ ส่วนทหารได้ออกสู้รบ ตานศัตรูอย่างเข้มแข็งทั้งชาย-หญิง

The villagers helped each other put out the flames while groups of soldiers rushed out of their homes to fight the battle. Both the men and the women of Li resisted the enemy vigorously.

70. และในที่สุดก็ต้านกำลังอันแข็งแกร่งของข้าศึกไม่ไหว จึงหอบลูกจูงหลาน วัว ควายหนีกันอลหม่าน บ้านช่องถูกไฟไหม้หมด

Despite Li's resistance, the enemy did not falter. The people of Li carried their children and grandchildren out of the city. The cows and buffalos stampeded chaotically. All of the windows of all of the homes were set on fire.

71. ดั่งนั้น..พระเจ้านิวมือทรงออกรบเข้าต่อสู้กับข้าศึกอย่างแข็งฆ่าฟันข้าศึกล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงถูกพลธนูยิงยืนตายดังภาพ

Phra Chao Nio Mue courageously went out to battle the enemy. He executed the leader of Si Satchanalai with one downward blow of his sword, while many people lay dying nearby. Phra Chao Nio Mue was shot by an arrow and died standing up, as shown in the picture.

72. เมื่อพระเจ้านิวมืองามสิ้นพระชนม์ ข้าศึกได้ฆ่าฟันชาวบ้านทั้งชาย-หญิง ลูกเล็กเด็กแดงอย่างทารุณและโหดเหี้ยมที่สุด

After Phra Chao Nio Mue Ngam passed away, the enemy pursued and killed villagers, both women and men. Small children were cruelly and brutally murdered.

¹⁸ The text at times refers to the enemy leader as the ruler of Sukhothai and in other instances as the ruler of Si Satchanalai or “Lord of the South”. The ancient remains of what is now called Si Satchanalai are located about fifty kilometers north of Sukhothai (Vickery 1990, 1). Inscriptions emphasize the importance of Si Satchanalai as a “twin city” to Sukhothai, but while Sukhothai grew as a political center, Si Satchanalai’s influence lessened, particularly in the 14th century (Vickery 1990, 26). See Vickery (1990) for an explanation based on epigraphic, textual, and architectural evidence as to why Si Satchanalai and Sukhothai were separate cities.

73. หลังจากชนะศึกสงคราม เจ้าเมืองศรีสัตตนาถลันจึงเลี้ยงเหล้าแก่ทหาร พวกทหารกินเหล้าเข้าไปก็เกิดกำหนดเห็นพวกสาว ๆ ที่จับเป็นเชลยได้ช่วยกันจุดไปข่มขืน ใครขัดขึ้นถูกฆ่าทิ้ง พวกที่เฝ้าก็เผาบ้านเรือนจนวอดวาย พวกที่ชนสมบัตก็ขนไปจนหมด

After winning the war, the ruler of Si Satchanalai provided liquor for his soldiers. Groups of soldiers drank and then looked towards the groups of captive women, whom they seized and raped. Whoever resisted was killed, and their bodies were carelessly discarded. The soldiers then burned the homes until they were completely razed. They carried off everything of value.

74. เจ้าเมืองศรีสัตตนาถลันให้ทหารเผาวัดและเจดีย์ หลังจากสั่งให้ฆ่าตุ๋นเจ้าตัดหัวเสียบประจานอย่างโหดเหี้ยม และได้ยื่นสั่งการให้ทหารช่วยกันหาฟืนมาเผาเจดีย์เอาทองคำ

The Lord of Si Satchanalai ordered his soldiers to ruthlessly kill and decapitate the local monks and then search for firewood so they could burn down the chedis and temples and take the gold that was left.

75. หลังจากเสร็จสิ้นสงคราม จึงได้เคลื่อนทัพกลับเมืองศรีสัตตนาถลันพร้อมกับตัวเชลยจากเมืองลี่ที่ยอมจำนนกลับไปด้วยเป็นจำนวนมากเดินลัดเลาะตามไหล่ดอย

After the war, the soldiers were deployed back to Si Satchanalai along with prisoners from Li who had surrendered. There were many prisoners, and they took shortcuts through the mountains.

76. ขณะที่เดินตามขบวนโดยมีทหารคุ้มกันอย่างแน่นหนา และมีโอกาสอยู่หลายครั้งแล้วมีวันหนึ่งจึงสบโอกาส จึงได้หลบหนีออกมาได้ประมาณ 9-10 คนอย่างลำบาก

Soldiers were guarding the caravan carefully, but once in a while they were not watching their prisoners. One day about nine or ten people were able to escape the caravan.

77. เมื่อเสร็จสิ้นสงครามไปแล้วจึงเหลือแต่ซากศพทั้งนอนตายทั้งคนและช้างบริเวณเวียงวังศพเน่าเฟะมีทั้งแรงและกระดูกกินซากศพทั้งช้าง-คน

When the fighting was over, only the strewn corpses of humans and elephants remained in Wiang Wang, and vultures and crows swarmed to peck at the decomposing bodies.

78. หลังจากนั้นไพร่พลที่เหลือได้กลับมาดูว่าจะสามารถบูรณะปรับปรุงได้หรือไม่ ได้ลงความว่าไม่ เพราะว่ามีแต่กระดูกทั้งคนและสัตว์

Later, some of the troops who had survived the war returned to see if they could restore Wiang Wang. They concluded that they could not revitalize their former home because all that remained were piles of human and animal bones.

79. จึงได้อพยพขึ้นไปทางทิศตะวันออกอีกฝั่งของแม่น้ำลี่ และได้สร้างบ้านแปงเมืองขึ้น ได้วัดวาอาราม ปัจจุบันนี้จึงเรียกว่า “บ้านวัดหลวง”

Panel 72: The Si Satchanalai troops slaughter the people of Li

They migrated back westward again along the shore of the Li River. They built a new city, and a temple and monastery. Nowadays, the land is called Ban Wat Luang.

80. [No text for number 80]

81. หลังจากนั้นที่บริเวณนี้ จึงรกร้างเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิดจึงทำให้พวกนายพรานเข้ามาล่าสัตว์ในบริเวณนี้จึงโดนผีเจ้าหลอกวิ่งหนีหน้าตั้ง

In subsequent years, wild brambles overtook Li and a diverse range of wild animals populated the area. Groups of hunters liked to come and hunt in this area, but they were always frightened away by the ghosts.

82. เนื่องจากเวลาผ่านมานาน 800 กว่าปีจึงเป็นป่ารก ได้มีคนเข้ามาขุดหาของเก่า จึงถูกผีเจ้าที่หลอกหลอน บางคนเอาหมอผีมาปราบยังถูกบีบคอ

Eight hundred years passed and Li turned into a jungle. Once in a while, thieves came to plunder the area for ancient artifacts, but they too were scared off by ghosts. Some people brought a shaman in hopes of quelling the spirits, but the shaman was strangled by them.

83. 1. เจ้าปู่เหลื่อง 2. เจ้าแม่จามรี 3. เจ้าข้อมือเหล็ก 4. เจ้าหลวงตะเมาะ 5. เจ้านิ้วมืองาม 6. เจ้าของสูง

Panel 84: Khruba Sriwichai directs the rebuilding of the chedi

Portraits of leaders of Li: 1. Chao Pu Lueang 2. Chao Mae Chamari 3. Chao Ko Mue Lek 4. Chao Luang Ta Moe 5. Chao Nio Mue Ngam 6. Chao Chong Sung.

84. สมัยครูบาทศรีวิชัยได้พาญาติศิษย์พร้อมทั้งพระเถระภิกษุภิกษุณี พระวิหารเถรานุเถรรูปต่าง ๆ ไปขุดเอาอิฐที่พังแตกเกล็ดเป็นบริเวณพระเจดีย์...ยังไม่เสร็จ
ขึ้นเรียงเป็นฐานพระเจดีย์...ยังไม่เสร็จ

During Khruba Sriwichai's¹⁹ time, he led his students and novices to reconstruct temples in northern Thailand. The monks gathered the bricks from the ruins of Wat Duang Diao, and rearranged them to be the base of a chedi. In this painting, the chedi is still not finished.

85. ต่อมา..สมัยครูบาทศรีวิชัย ได้มาจำพรรษาที่วัดพระธาตุดวงเดี้ยวอพรรษาได้นำบูรณะวัดโดยสร้างศาลาหลังบริเวณบนกำแพงมีปรากฏถึงปัจจุบัน

¹⁹ Born in Li in 1878, Khruba Sriwichai was, and remains, one of the most revered and well-known monks in northern Thailand. The title khruba is still commonly used in Lanna regions and among the Buddhist Tai groups of Burma, Laos, and Sipsongpanna (Treesahakiat 2011: 9). Khruba Sriwichai was known for his magical powers, his charisma, his campaign to renovate the many dilapidated Buddhist temples of northern Thailand, and his resistance against the Buddhist establishment in Bangkok. Around 1899, Khruba Sriwichai became the abbot of a temple in Li called Wat Ban Pang, and soon after began building new monasteries outside of town so that he could focus on his meditation practice. Just as Queen Chamari had a vision of the five glowing orbs that prompted her to begin construction of Wat Ha Duang, Khruba Sriwichai also frequently claimed to have visions that he interpreted as auspicious signs, indicating that he should build new temples. For example, prior to building the new monasteries on the hilltops outside of Li, Khruba Sriwichai had a dream “where he saw a light moon emitting beautiful rays through the midst of clouds” (Swearer 1988: 78-79).

Years later, Khruba Khaopi²⁰ came to Wat Duang Diao to stay during the rainy season following the holiday of Khao Phansa. He continued Khruba Sriwichai's renovations by building a sala behind the area over the exterior city wall. It is still there today.

86. จนกระทั่งปี ๒๕๓๒ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา (หลวงปู่วงศ์) พร้อมคณะศิษย์บูรณะพระธาตุเจดีย์ดวงเดียว แลวเสีจปี ๒๕๓๘

Up until the year 2532 (1989), Khruba Chaiyawong Sapanna (Luang Pu Wong or “Khruba Wong”) along with his students renovated the chedi of Wat Duang Diao which they finished in the year 2538 (1995).²¹

87. พระอธิการปิยวัฒน์ วิฑิตสิโล(บุญยืน)เจ้าอาวาสวัดดวงเดียว ทำการบูรณะพระธาตุห่มทองจังก่ และมีญาติโยมทั่วสารทิศ มารับเป็นเจ้าภาพรวม

Abbot Piyawat Titsilo (Bunyuen), the current abbot of Wat Duang Diao, has made renovations on the chedi, covering it in gold. People come from all over Thailand to visit the temple.

88. นี้คือบริเวณภายในวัดดวงเดียว(ในปัจจุบัน) ซึ่งบูรณะโดยพระอธิการปิยวัฒน์ วิฑิตสิโล(บุญยืน) โดยมีพระลูกวัด๑เณร๑และแม่ชี ๕

This painting depicts the grounds of Wat Duang Diao as it stands today. Abbot Piyawat Titsilo (Bunyuen) was assisted in the renovations by one temple resident (ลูกวัด), one novice and five nuns.

89. พระนางจามรี ได้ไปเกิดเป็นเทพธิดา มีชื่อใหม่ว่า... “เทพธิดาจามรีมหาเทวี”

Phra Nang Chamari was reborn as an angel. Her full name is Goddess Chamarimahadewi.

90. ภาพจำลองแผนที่ตามโฉนดวัดพระธาตุดวงเดียว(กลางเวียง)และเคยเป็นเมืองลี้โบราณ: ห่างจากอำเภอลี่เกิน 2 กม

This picture is a reproduction of the temple complex according to the real estate title of Wat Phra That Duang Diao. It used to be the ancient city of Li: it is now just over two kilometers from Li.

²⁰ Khruba Khaopi is another revered monk in northern Thailand. Khruba Sriwichai re-ordained him after he was de-frocked by the Sangha in Bangkok (Treesahakiat: 46). There is a large monument to Khruba Sriwichai, Khruba Khaopi, and Khruba Chaiyawong Sapanna located near the market in the center of the town of Li.

²¹ According to Thai websites dedicated to Buddhist and local history, Khruba Chaiyawongsapanna was born in 1913 to a poor family in Ko district of Amphoe Li. He is another respected monk who renovated and revitalized northern Thai temples, in the tradition of Khruba Sriwichai. Like Khruba Sriwichai, he had a strong following from the local Karen community (“ประวัติและปฏิปทาหลวงปู่ครูบา,” 2013; “ประวัติวัดพระพุทธบาทห้วยต้ม,” 2013).

91. รูปพระธาตุในอดีต สมัยเจ้าแม่จามรีได้สร้างไว้ และต่อมาได้มีครูบาศรีวิชัย, ครูบาขาวปี, ครูบาวงศ์ บูรณะต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

This picture represents the various transformations of the chedi. It was built in the time of Chao Mae Chamari, and later, Khruba Sriwichai, Khruba Khaopi, and Khruba Wong continued restoring it until the present day.

Shrine to Phra Nang Chamari at Wat Duang Diao, Amphoe Li

The panels at Wat Duang Diao, Amphoe Li

References

- ประวัติวัดพระพุทธรูปหายตม (History of Wat Phra Phuthabat Huai Tom). 2013 (April 18). Retrieved February 23, 2014, from <http://www.leeradio.com/index.php/2013-04-17-10-27-14/14-2013-05-10-16-49-16/2013-05-10-16-50-32/12-2013-04-17-17-37-27>
- ประวัติและปฏิบัติปทาหลวงปู่ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา (History and Practices of Luang Pu Khruba Chaiyawong Sapatana). 2013. Retrieved February 23, 2014, from <http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?t=44829>
- Bowie, K. A. 2011. Polluted Identities: Ethnic Diversity and the Constitution of Northern Thai Beliefs on Gender. In V. Grabowsky, *Southeast Asian Historiography, Unravelling the Myths: Essays in Honour of Barend Jan Terweil*. Bangkok: River Books, pp. 112-127.
- Cohen, P.T. 1998. Lue Ethnicity in National Context: A Comparative Study of Tai Lue Communities in Thailand and Laos. *Journal of the Siam Society*, 86, 1&2: 49-61.
- Disch, H. 2012. A New Vision: Chamari, Chamadewi, and Female Sovereignty in Northern Thailand. *Studies on Asia* 4, 2: 1-60.
- Kato, K. 1997. Changes in Sipsongpanna in the Eighteenth Century: Focusing on 1720s-1730s. *The Journal of the Faculty of Letters*, Nagoya University, 43: 1-18.
- Keyes, C. 1975. Buddhist pilgrimage centers and the twelve-year cycle: Northern Thai moral orders in space and time. *History of Religions* 5, 1: 71-89.
- Kyaw, A. 1985. Burmese Sources for Lan Na Thai History. *JSS* 73: 235-249.
- Reid, A. 1988. *Southeast Asia in the Age of Commerce, 1450-1680: Volume One: The Lands below the Winds*. New Haven: Yale University.
- Simms, P. A. 1999. *The Kingdom of Laos*. Richmond: Curzon.
- Strong, J. S. 2003. Toward a Theory of Buddhist Queenship: The Legend of Asandhimitta. In J. C. Holt, J. N. Kinnard, and J. S. Walters, *Constituting Communities: Theravada Buddhism and the Religious Cultures of South and Southeast Asia* (pp. 41-56). Albany: State University of New York.
- Strong, J. S. 2004. *Relics of the Buddha*. Princeton: Princeton University.
- Stuart-Fox, M. 1998. *The Lao Kingdom of Lan Xang: Rise and Decline*. Bangkok: White Lotus.
- Swearer, D. K. 1988. The Monk As Prophet and Priest. In P. Gaeffke and D. A. Utz, *The Countries of South Asia: Boundaries, Extensions, and Interrelations*. Philadelphia: Department of South Asia Regional Studies University of Pennsylvania, pp. 72-90.

- Swearer, D. K. and Sommai, P. 1998. *The Legend of Queen Cama: Bodhiramsi's Camadevivamsa, a Translation and Commentary*. Albany: SUNY.
- Travel Thaiza. n.d.. Retrieved February 17, 2014, from <http://travel.thaiza.com/หลงเสน่ห์วัดพระธาตุแก่งสร้อย-อุทยานแห่งชาติแม่ปิง/260312>
- Treesahakiat, I. 2011, April 29. The Significance of Khruba Sriwichai's Role in Northern Thai Buddhism: His Sacred Biography, Meditation Practice and Influence. Master's thesis, University of Otago, Dunedin, New Zealand.
- Vickery, Michael. 1990. The Old City of 'Chaliang' – 'Sri Satchanalai' – 'Sawankhalok': A Problem of History and Historiography. *JSS* 78, 2: 15-29.
- Withayu Chumchon Khon Mueang Li (Mueang Li Public Radio). 2013, April 18. Retrieved February 23, 2014, from ประวัติวัดพระพุทธบาทห้วยต้ม: <http://www.leeradio.com/index.php/2013-04-17-10-27-14/14-2013-05-10-16-49-16/2013-05-10-16-50-32/12-2013-04-17-17-37-27>
- Wyatt, D. K. 2003. *Thailand: A Short History, 2nd Edition*. New Haven : Yale University.